

การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์
เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*

A Study of Networking Development of Sangha Education
Management for Reserving of Thai Social Development
in 21st Century

ปัญญา คล้ายเดช, ปชาบดี แย้มสุนทร, นิรัช เรืองแสน¹, อำพล นุดาสาร และศุภกัญจน์ วิชานาติ²

Panya Klaydesh, Pachabodee Yaemsunthorn, Niraj Ruangsarn, Amphon Buddasarn

and Supakanjana Vichanati

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: panya.klay@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งในเชิงเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่มย่อย และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในเขตจังหวัดขอนแก่น จำนวน 35 รูป วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายขยายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. เครือข่ายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ มี 5 รูปแบบ คือ 1) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 2) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 3) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 4) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และ 5) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีความสอดคล้องเกื้อกูลกันและกัน คณะสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญ และมีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็น

*ได้รับบทความ: 17 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 30 ธันวาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2564

Received: November 17, 2021; Revised: December 30, 2021; Accepted: December 30, 2021

หน่วยรองรับผู้เรียนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนก มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน เพื่อรักษาและจรรโลงไว้ซึ่งการศึกษาและการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา

2. มีการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ โดยมีการพัฒนาและบูรณาการการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยใช้ “วัด” เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาใน 3 แผนก ส่งต่อไปถึงการจัดการศึกษาระดับสูง และมีการจัดตั้งสถาบันอมรมด้านวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้เรียน พร้อมกับสร้างพื้นที่การทำงานให้กับผู้เรียนภายหลังสำเร็จการศึกษา

3. เครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ มีคณะสงฆ์เป็นแกนนำในการจัดการศึกษาภายใต้รูปแบบหลักสูตรและการบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ วัดและสำนักปฏิบัติธรรมเป็นเครือข่ายสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาบวชเรียนและได้ร่วมปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คณะสงฆ์มีศักยภาพในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือ จัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนาเครือข่าย; การจัดการศึกษาคณะสงฆ์; สังคมไทยในศตวรรษที่ 21

Abstract

This research has the objective to study the Sangha educational network to support the development of Thai society in the 21st century. This research was qualitative research. Key informants were 35 persons of administrators, teachers, students from Sangha schools and Buddhist universities in Khon Kean Province. Data analysis was taken by explanations and descriptions.

The research results were as follows:

1. There were five forms of Sangha Education Management Network as 1) Informal Education 2) Dhamma Education 3) Pali Education 4) Phrapariyattidham School Education and 5) Higher Education. There is a network to support the education of the clergy. The management of integrated education between Buddhism and modern academic for students to develop themselves according to the threefold principles from mortals to civilized people Including bringing knowledge to manage various activities of the clergy for further development.

2. There is the development of educational management network for the Sangha by combine and intergrade with Sangha organization management into the same

dimension by using of “temple” as the center of threefold Sangha educational management and continuing to higher sangha educational center and to established Vipassana meditation center for mental development for monks and novices along with working area center after their graduation.

3. The educational management network of the Sangha Relying on academic institutions, the Sangha is the leader in educational management under the curriculum model and integrated with modern science. Temple and Dharma Practice Center is a network to promote and promote real-life learning Beginning with encouraging people to enter the monkhood and encourage the general public to practice meditation according to the teachings of the Lord Buddha which the temple and Dharma practice office have the potential to maintain and develop resources for learning according in the actual situation as the same goal as the Sangha is to provide education for students to have self-development and social development.

Keywords: Networking development; Sangha education management; Thai society in 21st century

1. บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนผ่านจากยุคหนึ่งสู่ยุคหนึ่ง หากจะแบ่งแยกเป็นยุคแล้ว คำว่า ศตวรรษที่ 21 หมายถึง ยุค 100 ปี นับแต่ปี ค.ศ.2001-2100 (พ.ศ. 2544-2643) ซึ่งวิจารณ์ พานิช (2554) ที่กล่าวถึงศตวรรษที่ 21 ว่า คือ โลกเปลี่ยนแปลงเร็วขึ้น และไม่แน่นอนความรู้เปลี่ยนแปลง รวดเร็ว สารสนเทศเพิ่มแบบระเบิด ดังนั้น เมื่อหันกลับมามองสังคมไทย จะพบว่า สังคมไทยในศตวรรษที่ 21 จะเป็นสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและรวดเร็ว เป็นยุคแห่งความสุดโต่ง (Age of Extremity) เป็นยุคแห่งแกนอำนาจประชาชน เป็นยุคแห่งศตวรรษแห่งเอเชีย สังคมและเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 จะมีฐานคิดที่มุ่งเน้นถึงคน (People) ที่เป็นสินทรัพย์ที่ควรค่าแก่การรักษาและพัฒนา การทำงาน (Work) จะเป็นแบบประสานความร่วมมืออาศัยความรู้เป็นฐานเป็นงานโครงการ โดยบูรณาการเทคโนโลยี (Technology) เข้ากับระบบสังคม เพื่อให้เกิดการทำงานบนฐานความรู้ มุ่งเน้นความเป็นผู้นำ (Leadership) อยู่ในทุกระดับขององค์กรอันมีจุดมุ่งหมาย (Goals) เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม และหากมองในมุมมองของการจัดการศึกษาแล้ว นับได้ว่าเป็นยุคที่ต้องเปลี่ยนความคิดและสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ต้องเป็นลักษณะของการช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า สร้างและพัฒนาให้คนมีความสามารถทำงานแบบประสานร่วมมือกันและกัน

บนฐานแห่งความรู้พร้อมกับบูรณาการเทคโนโลยีในการทำงานได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งแสดงภาวะ
ความเป็นผู้นำในสังคมที่เด่นชัดเพื่อตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการจัดการศึกษาอีกประเภทหนึ่งที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้อง
กับสภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 ในอดีตการจัดการศึกษาคณะสงฆ์นับว่ามีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์
ระบบการจัดการศึกษาของไทย มีลักษณะเป็นการศึกษามวลชนที่บริการการศึกษาทั้งพระภิกษุ สามเณร
และฆราวาส โดยใช้วัดเป็นสถานการศึกษามีพระสงฆ์เป็นผู้สอน (คณินันต์ จันทบุตร, 2543, หน้า 54)
และการศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกฎระเบียบคำสั่งและ
ข้อบังคับของกรรมการมหาเถรสมาคม ในปัจจุบันการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์
ได้ศึกษามีอยู่ 4 ประเภท คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก
บาลี 3) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์
2 แห่ง ซึ่งคณินันต์ จันทบุตร (2543) ได้สรุปไว้ว่า ปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
(การศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลี) - ธรรม (การศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม) เกิดจากการขาดเอกภาพ
ในการจัดการศึกษาขาดผู้รับผิดชอบด้านการบริหารโดยยึดธรรมเนียมเดิมว่า พระสงฆ์รับผิดชอบเพียง
จัดสอบและวัดผล การศึกษาเป็นเรื่องของสำนัก เป็นให้การศึกษาดำเนินไปตามยถากรรม ไม่มีระบบ
ระเบียบ หลักสูตรที่มีอยู่ก็สืบทอดมาแต่ครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นสกล
มหาสังฆปริณายก จึงเก่าแก่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ไม่สามารถสื่อกับคนรุ่นใหม่
ได้ ส่วนการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์มีปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนงบประมาณ
และบุคลากรผู้สอนเฉพาะด้าน ขาดมาตรฐานทางวิชาการ พระนิสิตขาดจิตสำนึกและอุดมการณ์ ขาดความ
กล้าหาญทางจริยธรรมเมื่อเกิดวิกฤตในสถาบันสงฆ์ แนวคิดทิศทางการศึกษาคณะสงฆ์ด้านการศึกษา
พระปริยัติธรรมแผนกบาลี - ธรรม ก็คือพิจารณาปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้มาตรฐานโดยสอดคล้องหลักสูตร
บาลีลงในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนมาเป็นการวิเคราะห์
วิจารณ์ธรรม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้พระสงฆ์
มีความรู้เท่าทันต่อภาวะปัจจุบัน สามารถที่จะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้คนรุ่นใหม่
ได้เข้าใจมองเห็นคุณค่าส่งเสริมมาตรฐานครูอาจารย์ผู้สอน ปรับปรุงคุณภาพด้านการเรียนการสอนให้ครู
อาจารย์ได้รับการยอมรับอย่างมีศักดิ์ศรี และมีสวัสดิการในการเลี้ยงชีพอย่างพอเพียง ระดมทรัพยากรจาก
แหล่งต่างๆ มาใช้ในการศึกษา รัฐควรเกื้อหนุนการศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาทางโลก ส่วนทิศทางการ
ศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็คือ การกลับมาทบทวนแนวทางการศึกษาในสมัยพุทธกาลและในสมัยอดีต
การสร้างเอกภาพในการศึกษาคณะสงฆ์ โดยเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา โดยการ
ศึกษาพระไตรปิฎกอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกแห่งทุกมุม การกำหนดมาตรฐานทางการศึกษา จัดระบบการ

ประกันคุณภาพทั้งภายใน-ภายนอก ส่งเสริมมาตรฐานครูบาอาจารย์ เน้นการศึกษาเพื่อสันติภาพและการเรียนรู้ของประชาชน เน้นการศึกษาทั้งปรีชาปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดผล (ปฏิเวธ) การศึกษาเพื่อรู้เท่าทันสังคม ระดมทรัพยากรต่างๆ มาใช้ในการศึกษาสงฆ์และแก้ไขพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้สถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการศึกษาของชาติและของคณะสงฆ์ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้น จากเหตุแห่งการพัฒนาของสภาพสังคมสู่ศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว บทบาทการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จึงต้องมีการพัฒนาปรับปรุงการศึกษาของตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง มีจุดมุ่งเน้นการสร้างคนที่มีภาวะผู้นำ ทำงานแบบประสานความร่วมมือ โดยใช้เทคโนโลยีในการบูรณาการในการทำงานได้อย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยการใช้เครือข่ายประสานความร่วมมือกันเพื่อร่วมกันสร้างและพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีความกว้างหน้าและสอดคล้องตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับ เครือข่าย นั้นได้รับความนิยมในยุคปัจจุบันเนื่องจากเครือข่าย (Network) เป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน จึงจะเห็นได้ว่า เครือข่ายเป็นกระบวนการหนึ่งที่เป็นส่วนช่วยเชื่อมโยงพัฒนาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

ดังนั้น จึงทำการวิจัยศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 อันจะก่อให้เกิดแนวทางการปฏิรูปการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสังคมให้เกิดความมั่นคงและเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21
3. เพื่อวิเคราะห์เครือข่ายการจัดการศึกษากับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาในเชิงเอกสาร ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 5 รูป ครูผู้สอนจำนวน 10 รูป ผู้เรียน จำนวน 20 รูป ซึ่งสุ่มมาจากสำนักเรียนที่จัดการศึกษาพระปริยัติ

ธรรมแผนกธรรม สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญและมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดขอนแก่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเช่นเดียวกันแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับ 1) ความร่วมมือกัน 2) สร้างเครือข่าย 3) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนและความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมรวมกัน และ 4) ความร่วมมือกันในการพัฒนาเครือข่ายรูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีผลการวิจัยดังนี้

1. เครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัย พบว่า เครือข่ายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มี 5 รูปแบบ ได้แก่

1.1 เครือข่ายการจัดการศึกษาในส่วนเบื้องต้น เป็นการศึกษาของพระสงฆ์ที่เป็นหน้าที่สำหรับพระอุปัชฌาย์อาจารย์ที่พึงให้การศึกษาเบื้องต้นแก่พระสงฆ์สามเณรผู้บวชใหม่ ซึ่งจะจัดให้มีการศึกษาในด้านพระธรรมวินัย มารยาท ข้อวัตรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยการจัดการศึกษานั้นไม่มีกระบวนการจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นทางการ แต่เป็นการศึกษาอย่างเป็นไปตามอัธยาศัย โดยมุ่งเน้นที่การดำเนินชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ โดยเป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์และอาจารย์จะมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาในส่วนนี้

1.2 เครือข่ายการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมอันอยู่ภายใต้การดูแลของกองงานแม่กองธรรมสนามหลวง มหาเถรสมาคม จัดการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ 1) นักธรรมชั้นตรี 2) นักธรรมชั้นโท 3) นักธรรมชั้นเอก มีระยะเวลาในการศึกษาชั้นละ 1 ปี โดยต้องสอบผ่านการประเมินผลการศึกษาเพียงปีละ 1 ครั้ง โดยจัดในวันและเวลาเดียวกันทั่วประเทศ เกณฑ์การตัดสินสอบผ่านที่ร้อยละ 70 ของการสอบ เมื่อประกาศผลสอบผ่านแล้ว ผู้สอบผ่านจะได้รับวุฒิบัตรจากแม่กองธรรมสนามหลวง โดยมีวุฒิการศึกษาเทียบเท่ากับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)

1.3 เครือข่ายการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองงานแม่กองบาลีสนามหลวง มหาเถรสมาคม จัดการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ 8 ชั้นปี โดยในแต่ละชั้นมีระยะเวลาในการศึกษาชั้นละ 1 ปี สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสำนักเรียนในแต่ละวัด โดยแม่กองบาลีสนามหลวงจะกำหนดเพียงรายวิชาที่เรียน เวลาการส่งรายชื่อเพื่อขอสอบวัดความรู้ รายชื่อผู้ขอสอบวัดความรู้ สถานที่สอบวัดความรู้และประกาศผลการสอบวัดความรู้เท่านั้น ส่วนในเรื่องการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน อาคารสถานที่

อุปกรณ์การเรียนการสอนและอื่นๆ นั้น จะเป็นหน้าที่ของสำนักเรียนหรือเจ้าอาวาสในแต่ละวัดจะเป็นผู้ดำเนินการตามอรรถาธิบาย

1.4 เครือข่ายโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จัดเป็นการศึกษาในระบบ เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่จัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร มีการจัดตั้งและจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบที่ชัดเจน มีรูปแบบการบริหารงานที่เป็นระบบ มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนแยกเป็นชั้นเรียนตามลำดับ และมีอาคารสถานที่ มีหลักสูตรระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.5 เครือข่ายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ อันเป็นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี-ปริญญาเอก มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อเป็นสถาบันการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ โดยมุ่งใช้เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์และเพื่อเป็นสถานที่จัดสั่งสอนพระพุทธศาสนา โดยในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีจำนวน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งมีเงื่อนไขการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอนชัดเจน

2. พัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ มีการจัดการศึกษาที่สอดคล้อง เกื้อกูลสนับสนุนกันและกัน เป็นอย่างดี คือ 1) มีเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา 2) มีระบบการเรียนที่เกื้อกูลและเกี่ยวข้องกันและกัน 3) มีระยะเวลาสอบวัดความรู้ที่ห่างกันทำให้มีเวลาในการเตรียมความพร้อมในการสอบวัดความรู้ที่เหมาะสม 4) คณะสงฆ์ทุกระดับและประชาชนให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม 5) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์เป็นหน่วยรองรับผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนกเพื่อได้เข้าศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสรุปคือ (1) เป็นการศึกษาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา (2) เป็นการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา (3) เป็นการศึกษาเพื่อรักษาพระธรรมวินัยให้ครบถ้วนบริบูรณ์ (4) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาการปกครองของคณะสงฆ์ให้มั่นคง (5) เป็นการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้และบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ และ (6) เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคมและประเทศชาติ

การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ มีการจัดการศึกษาเพื่อรักษาและจรรโลงไว้ โดยมีการจัดการศึกษาและการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาทั้งในเชิงกว้าง คือ การจัดการศึกษาที่ให้แก่ผู้เรียนอย่างทั่วถึง และในเชิงลึก คือ การจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้งและ

ประสบความสำเร็จในการศึกษาในระดับสูงสุด (มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันและมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน) มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันโดยการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพภายใต้ปรัชญาหรือความมุ่งมั่นที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพโดยมีคุณภาพด้านต่างๆ (มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน) สมาชิกทุกภาคส่วนของคณะสงฆ์ทุกระดับมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กล่าวคือ (1) มีจุดหมายร่วมกัน (2) มีบุคลากรร่วมกัน (3) มีการเชื่อมโยงเป็นอันเดียวกัน (4) มีการสร้างความรู้สึกร่วมกัน (5) มีการพัฒนาระบบที่โปร่งใสตรวจสอบได้มีจุดหมายร่วมกัน (การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย) มีการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาของสงฆ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน จะทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาของสงฆ์มีความสมบูรณ์ตามเป้าหมาย และจะเป็นแนวทางการบริหารและจัดการศึกษาของกระทรวงที่ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา มุ่งเน้นเพื่อพัฒนาการศึกษาสงฆ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนก็จะเป็นพื้นฐานในการบริหารการจัดการศึกษาของสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้น (มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน) ในส่วนของผู้บริหารมีความพร้อมในการปกครองบพาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา (การเกื้อหนุนพึ่งพากัน) และมีการจัดโครงการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาของคณะสงฆ์แล้วให้ตัวแทนตัวละครสถานศึกษาร่วมกันสัมมนาทิศทางการจัดศึกษาศึกษา คณะสงฆ์ (การมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน)

3. วิเคราะห์เครือข่ายการจัดการศึกษากับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ควรมีการปรับปรุงหรือควรรวมหลักสูตรให้มีลักษณะบูรณาการและเหมาะสมกับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนนำเอาองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้กับสังคมปัจจุบันได้ หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และมีการสร้างเครือข่ายเพื่อรองรับและประสานสร้างความร่วมมือ

การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ทั้ง 3 แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา จัดเป็นการศึกษาระดับต้นของคณะสงฆ์ โดยหน่วยงานปกครองระดับต้น คือ วัด จะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร และการจัดการศึกษาทั้ง 3 แผนกนี้ มีเงื่อนไขการศึกษาที่สอดคล้องซึ่งกันและกัน โดยพระภิกษุสามเณรทุกรูปต้องเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมก่อนจึงจะสามารถเข้าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและ/หรือแผนกสามัญศึกษาต่อไปได้ และพระภิกษุสามเณรทุกรูปสามารถที่จะศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนกไปพร้อมๆ กันได้ตามความสามารถและความสมัครใจ ภายหลังจากที่สำเร็จการศึกษาระดับต้นแล้ว พระภิกษุสามเณรยังมีช่องทางในการพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่องโดยศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษา คือ ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง สามารถเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาที่ตนเองถนัดได้โดยอิสระ และการศึกษาของคณะสงฆ์นี้ต่างมีความประสานงาน

สอดคล้องกันเป็นเครือข่ายของกันและกันในทุกระดับ ในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล การส่งต่อ การแนะแนว และแนะนำกิจกรรมทางการศึกษาให้กับผู้เรียนอยู่เป็นประจำต่อเนื่อง

การพัฒนาที่มีความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์มีความก้าวหน้าอีกส่วนหนึ่ง คือ การให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรผู้เป็นศาสนทายาท โดยมีการจัดตั้งสถาบันอมรมด้านวิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ และยังมีสำนักปฏิบัติธรรมที่วัดแต่ละวัดหรือพระภิกษุที่มีความเชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากรรมฐานที่จัดตั้งขึ้นเองและเป็นวัดสายปฏิบัติในพื้นที่เป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุสามเณรได้ปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาด้านจิตใจและเรียนรู้ในหลักการพัฒนาจิตที่ถูกต้องตามหลักคำสอนพร้อมทั้งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตของตนต่อไปในอนาคต

ที่สำคัญที่สุด คือ เมื่อพระภิกษุสามเณรสำเร็จการศึกษาแล้ว ควรมีการสร้างพื้นที่การทำงาน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงศักยภาพของตนเองตามความถนัด ได้แก่ (1) เป็นพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ (2) เป็นครูพระปริยัติธรรมแผนกต่างๆ จนกระทั่งได้เป็นอาจารย์และผู้บริหารในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (3) เป็นพระวิปัสสนาจารย์ผู้สอนกรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป (4) เป็นพระปริยัติินเทศ (5) เป็นพระธรรมทูต ผู้รับหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในภายในประเทศและในต่างประเทศ (6) เป็นพระนักเผยแผ่ในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (7) เป็นครูสอนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ (8) เป็นพระวิทยากรในโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนและประชาชน เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 สามารถอภิปรายผลดังนี้

1. เครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 เครือข่ายทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในอนาคต จำเป็นจะต้องส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้ และมีการปรับประยุกต์ใช้จริง เมื่อพระสงฆ์จบการศึกษาแล้วสามารถตอบสนองความต้องการของพระสงฆ์เองและตอบสนองความต้องการของสังคม การจัดการศึกษาของพระสงฆ์ที่สำคัญคือ จัดการศึกษาให้พระสงฆ์ได้มีศีล มีสมาธิ พัฒนาปัญญาไปสู่อริยสงฆ์ เครือข่ายที่สำคัญในการเรียนรู้ ได้แก่ สถาบันการศึกษาที่มีอยู่ในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนกับคณะสงฆ์ และใช้สถานศึกษาเหล่านั้นเป็นสถานที่เรียนรู้ วัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรม มีคุณลักษณะสัปปายะเอื้อต่อการเจริญสมาธิและปัญญา นำมาเป็นเครือข่ายให้พระสงฆ์ได้เข้าไปเรียนรู้ศึกษาภาคปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดการนำองค์ความรู้ไปบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพัฒนาตนเองและสังคม ทั้งอยู่ในเพศฆราวาสและลาสิกขาไปใช้ชีวิตฆราวาส การนำ

สถานที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์มาสร้างเป็นเครือข่ายรองรับการเรียนรู้ตามสภาพจริงของผู้เรียน เช่น กองทัพบก ควรนำมาเป็นเครือข่ายในการส่งเสริมให้เข้าสู่อาชีพราชการทหาร หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชา คณะสงฆ์ที่เป็นสถาบันการศึกษา จัดให้ผู้เรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามลักษณะงานที่เหมาะสม เพื่อให้ได้เรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์ตามสภาพจริงการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการระหว่างพระพุทธศาสนาและวิชาการสมัยใหม่ การนำระบบสารสนเทศ การจัดทำข้อมูล Big Data โดยอาศัยบุคลากรทางการศึกษาของคณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา สะท้อนถึงการจัดการศึกษารองรับศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่า การศึกษาสงฆ์เป็นสิ่งที่พระภิกษุสามเณรต้องเล่าเรียนทำความเข้าใจ ส่วนคณะสงฆ์ หมายถึงบรรดาพระภิกษุที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากอุปัชฌาย์ การศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่ภิกษุสามเณรโดยคณะกรรมการศึกษาของคณะสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักโดยมี วัดอุปสมงค์ สำคัญคือ ป้องกันมิให้เปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556 : 4)

2. พัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาการจัดการศึกษาคณะสงฆ์เพื่อการรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 เกิดเป็นความร่วมมือเครือข่ายคณะสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผสานกับเครือข่ายการจัดการศึกษาภายนอกคณะสงฆ์แต่คงอัตลักษณ์การจัดการเรียนคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นพัฒนาสมาชิกในสังคมไทยเน้นการเรียนรู้สู่รียชนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเป็นแกนนำกระจายความสุมขงกว้าง การพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพมีทักษะสามารถสร้างนวัตกรรมทางสังคมภายใต้จิตใจที่ดงามมีคุณธรรมและศีลธรรมผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนปลูกฝังให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างปกติศีลสมาธิปัญญาเป็นองค์ประกอบหลักที่ใช้ปลูกจิตสำนึกผู้เรียนและผู้สอนใช้ความรู้พัฒนาสังคมในศตวรรษที่ 21 ภายใต้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เน้นพัฒนาคน มีเป้าหมายการจัดการศึกษาเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย สนับสนุนกันละกันแบบไตรสิกขาซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ระบุไว้ว่าการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ในมาตรา 9 ยังได้กล่าวถึง การจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นๆ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547, หน้า 12)

3. วิเคราะห์เครือข่ายการจัดการศึกษากับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 การสร้างเครือข่ายจากวัดและสำนักปฏิบัติธรรมที่มีความพร้อมจะช่วยให้คณะสงฆ์ลดภาระในการจัดการศึกษา การใช้ทรัพยากรบุคคล โดยอาศัยการดำเนินกิจกรรมของวัดและสำนักปฏิบัติธรรม ได้ดำเนินการสอดคล้องกับเนื้อหาและหลักสูตร ช่วยให้ผู้เรียนได้สามารถเข้าไปเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยอาศัยคณะสงฆ์เป็นแกนนำในการจัดการศึกษาภายใต้รูปแบบหลักสูตรและการบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ วัดและสำนักปฏิบัติธรรม เป็นเครือข่ายสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาบวชเรียนและส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้ร่วมปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งวัดและสำนักปฏิบัติธรรมมีศักยภาพในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีเป้าหมายคือจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคม ซึ่งสอดคล้องกับอุดมคติ วังศรีคุณ (2557) กล่าวว่า การศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต้องบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนโดยประสานไปพร้อมกับองค์ความรู้หลักความตระหนักเกี่ยวกับโลกความรู้ความเข้าใจด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพ และความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม และมีทักษะที่ต้องบูรณาการผสมผสานในการเรียนการสอนในองค์ความรู้หลักควบคู่ไปกับทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยกรอบแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ก็ไม่มีไว้สำหรับนักเรียน นักศึกษา ในโรงเรียนเท่านั้น แต่เป็นทักษะที่เหมาะสมกับผู้คนบนโลกนี้ที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องแสวงหาความรู้ที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ให้พร้อมกับการทำงานและการใช้ชีวิตในโลกอนาคตที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอันยากจะคาดการณ์ เพื่อปรับตัวให้อยู่รอดกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 รูปแบบการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ตามอิสระของการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียน และการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่เป็นอิสระมีหลักสูตรและการวัดผลประเมินผล

1.2 การสร้างนวัตกรรมจากฐานองค์ความรู้ในพระไตรปิฎกสู่การปฏิบัติ ให้เกิดการเรียนรู้อย่างรอบรับศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบที่จะส่งเสริมให้วัดต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพต่อไป

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยและติดตามรูปแบบและกระบวนการการปฏิรูปการจัดการศึกษา

คณะสงฆ์เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถองค์ความรู้จากการวิจัยคือ คณะสงฆ์ควรพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เชิงบูรณาการ โดยบูรณาการหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา เพื่อสร้างความหลากหลายทางการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะรับใช้คณะสงฆ์และพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา โดยคณะสงฆ์จะเป็นผู้นำเอาหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อผู้เรียนได้ศึกษา และปฏิบัติอย่างลึกซึ้งในหลักสูตร คณะสงฆ์เป็นผู้เกื้อกูลและสนับสนุนทุนการศึกษาและพัฒนาบุคลากร พร้อมกับมีการบูรณาการคำสอนกับวิทยาการสมัยใหม่อย่างสมบูรณ์ โดยมีเครือข่ายทางการศึกษาอื่นๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ได้แก่ เครือข่ายการปกครองคณะสงฆ์ เครือข่ายผู้ปกครอง เครือข่ายโรงเรียน/สำนักเรียน เครือข่ายครูและผู้บริหารการศึกษาคณะสงฆ์ และเครือข่ายผู้สนับสนุนการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นต้น อันนำไปสู่สังคมอริยะ คือ มีการศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้เรียนที่มีความพร้อมในการพัฒนาตนและพัฒนาจิต สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ตอบสนองต่อกิจการคณะสงฆ์เพื่อสังคมไทย ได้พัฒนาสงบสุข ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้เครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ไทยสังคมศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

คณิศร จันทบุตร. (2532). *สถานะและบทบาทพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: หจก. ภาพการพิมพ์.

_____. (2543). *แนวคิดทิศทางการศึกษาคณะสงฆ์ไทย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). *พุทธปรัชญาการศึกษา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อดุลย์ วังศรีคุณ. (2557). การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21: ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 8(1), 1-17.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

